

Μια πρόταση για το ρόλο της τέχνης στην ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, τη διαθεματική προσέγγιση και τα προγράμματα ευέλικτης ζώνης

Αναστασία Μαργέτη

Ιστορικός, δασκάλα στο 106^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών

Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, η διαθεματική προσέγγιση και η ευέλικτη ζώνη αναβαθμίζουν το ρόλο της αισθητικής αγωγής σε σημαντικό παράγοντα που μπορεί να οδηγήσει – αν αξιοποιηθεί σωστά από το διδάσκοντα – στην παραγωγή και τον εμπλουτισμό του λόγου και μάλιστα του γραπτού. Συμβάλλει, επίσης, στην απόκτηση και εμπέδωση γνώσεων, στη διαμόρφωση στάσεων και δεξιοτήτων και, γενικά, μπορεί να συνδεθεί με την προσωπικότητα του μαθητή, να αναδείξει όλες τις πλευρές και ιδιαιτερότητές της, ώστε να οδηγηθεί να γίνει άτομο που λειτουργεί καλά και μέσα στην ομάδα αλλά και έξω από αυτήν.

Διάφορες ειδικότητες επιστημόνων (ψυχολόγοι, γλωσσολόγοι, σημειολόγοι) ερμηνεύουν τις ζωγραφιές των παιδιών και τις σχετίζουν με τον περιορισμένο ή ανεπτυγμένο γλωσσικό τους κώδικα αλλά και το γνωστικό τους επίπεδο. Έτσι, έχουμε ‘φτωχές’ ζωγραφιές ή άλλες που παρουσιάζουν πλούτο αντικειμένων, χρωμάτων, προσώπων... Ζωγραφιές που οι μαθητές διαχειρίζονται το χώρο τους σε όλη του την έκταση ή άλλες που καταλαμβάνουν ένα μέρος μόνο του χαρτιού κ.ά. Αντικατοπτρίζουν, λοιπόν, όχι μόνο την ψυχολογική εικόνα του μαθητή αλλά και το γλωσσικό και γνωστικό του επίπεδο.

Για να λειτουργήσει αυτό το τρίπτυχο (ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, διαθεματική προσέγγιση και ευέλικτη ζώνη) πρέπει να γίνει κάποια προεργασία από τον εκπαιδευτικό, έτσι ώστε οι μαθητές να εισαχθούν στην έννοια της συνεργατικότητας και της ομαδικής εργασίας. Είναι ένα πρώτο αλλά πολύ βασικό στάδιο γιατί, αν παραληφθεί, θα παρουσιάζονται τριβές καθόλη τη διάρκεια του προγράμματος, οι οποίες θα κουράσουν και ίσως απογοητεύσουν μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς. Στη φάση αυτή, πρωταγωνιστικό ρόλο καλείται να παίξει η καλλιτεχνική έκφραση των μαθητών.

Μπορούμε να ξεκινήσουμε γνωρίζοντας το διπλανό μας και το χώρο μας (η τάξη μου, το σχολείο μου, το σπίτι μου, η γειτονιά μου, η συνοικία μου κ.ά.). Παρατήρηση και περιγραφή λοιπόν, προσώπων και χώρων.

Αρχικά επιχειρούμε εικαστική προσέγγιση σε επίπεδο των δύο μαθητών. Ο ένας συμπληρώνει το έργο του άλλου ή συνεχίζει το έργο του άλλου. Παρουσίαση εργασιών στην ομάδα της τάξης. Στις μεγαλύτερες τάξεις, προσθέτω στοιχεία με μορφή ερωτημάτων, π.χ. τα προτερήματα και τα ελαττώματα του διπλανού μου, τι θα ήθελα να αλλάξει στη συμπεριφορά του διπλανού μου, πώς το σχολείο και η τάξη μου μπορούν να γίνουν πιο όμορφα και καθαρά, πώς θα ήθελα να είναι η γειτονιά μου, το σπίτι μου (τι να έχει και τι όχι): έτσι κάνουμε τα πρώτα βήματα προς την κριτική σκέψη, με προσωπικές παρεμβάσεις μαθητών, αρκετές από τις οποίες μπορούν να υλοποιηθούν με κοινή απόφαση της ομάδας της τάξης. **Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ηθικών κανόνων και κανόνων λειτουργίας της τάξης από τα ίδια τα παιδιά, τίθενται δηλ. τα όρια και οι συνέπειες παράβασής τους.** Οι κανόνες μπορούν να καταγραφούν σε χαρτόνι, να αναρτηθούν στην τάξη και να ανατρέχουμε συχνά σε αυτούς, κάθε φορά που υπάρχουν παρεκτροπές. **Άρα: δημοκρατία στην τάξη, γιατί πηγάζει από την ομάδα της τάξης και τηρείται από αυτήν.**

Κλιμάκωση στον αριθμό μελών της ομάδας: ζωγραφίζω την τάξη μου, π.χ. ανά 2 άτομα, το σχολείο μου, ανά 4 άτομα, τη γειτονιά μου, ανά 6 άτομα. Η διαδικασία αυτή είναι ένα project από μόνη της και η διάρκειά του καθορίζεται από το ενδιαφέρον των μαθητών. Συνοδεύεται πάντα από παρουσίαση των έργων των μαθητών στις υπόλοιπες ομάδες, ανάλυσή τους και περαιτέρω συζήτηση και ανάπτυξη του θέματος με συντονισμό του δασκάλου. Σε αυτό το στάδιο γίνεται και ανίχνευση των ενδιαφερόντων των μαθητών.

Άλλο προτεινόμενο στάδιο: δίνουμε εμείς μια εικόνα και ζητάμε την επεξεργασία της. Η εικόνα μπορεί να σχετίζεται με τα ενδιαφέροντα των μαθητών κι έτσι σταδιακά, να γίνει η πρώτη προσέγγιση κάποιων θεμάτων της ευέλικτης ζώνης, που πρέπει να σχετίζεται με τα ενδιαφέροντα των περισσότερων και να συναποφασισθεί με τα παιδιά μετά από διάλογο και συζήτηση. Η χρήση και αξιοποίηση των εικόνων μπορεί να είναι ένα άλλο project.

Διάφορες φάσεις του σταδίου: 1^η) Δίνουμε μια εικόνα ή σκίτσο ή φωτοτυπία σε κάθε θρανίο – ομάδες των 2 μαθητών: π.χ. ένα ζώο στις μικρές τάξεις, ένα άγαλμα ή αγγείο ή έργο τέχνης κ.λπ. στις πιο μεγάλες. Ζητάμε από τις ομάδες να περιγράψουν αυτό που βλέπουν, αφού το ζωγραφίσουν, αρχικά προφορικά και ύστερα γραπτά σε 10 σειρές περίπου. Γίνεται ανακοίνωση των εργασιών στην τάξη με ταυτόχρονη επίδειξη της εικόνας κάθε ομάδας, έτσι ώστε όλες οι ομάδες να γίνονται μέτοχοι. Αν υπάρχει δυσκολία στην περιγραφή, ο δάσκαλος υποβοηθά δίνοντας λέξεις-άξονες που τις γράφει στον πίνακα (σχήμα,

χρώμα, μέρη σώματος κ.λπ.). Στις μεγαλύτερες τάξεις ζητάμε λεπτομερέστερη περιγραφή.

Ως επόμενο στάδιο μπορούμε να ζητήσουμε από τα παιδιά να φτιάξουν μια δική τους φανταστική ιστορία με πρωταγωνιστή την εικόνα τους, αξιοποιώντας και την περιγραφή που έκαναν, αρχικά προφορικά κι ύστερα γραπτά, **σε εθελοντική βάση**. Οι ιστορίες θα ανακοινωθούν στην τάξη, αφού τα μέλη κάθε ομάδας συμφωνήσουν μεταξύ τους για το ποιο τμήμα της ιστορίας θα διηγηθεί ο καθένας. Θα πρέπει εδώ να υπάρξει ηθική επιβράβευση και σε αυτούς που διηγήθηκαν και, μεγαλύτερη, σε αυτούς που έγραψαν την ιστορία τους. **Με αυτό το στάδιο καλλιεργείται η παρατηρητικότητα αλλά και η αποκλίνουσα σκέψη των μαθητών.**

2^η φάση: Δίνουμε μια πιο σύνθετη εικόνα, π.χ. ενός εσωτερικού χώρου ή τοπίου ή στιγμιότυπου και ζητάμε να την κολλήσουν στο μπλοκ ζωγραφικής τους και να ζωγραφίσουν μαζί την προέκταση της εικόνας από όλες τις πλευρές της. **Έτσι αρχίζουν να βιώνουν την αίσθηση του χώρου.**

3^η φάση: Οι ομάδες διευρύνονται εδώ, ανάλογα με τον αριθμό των μαθητών. Μπορούμε να κολλήσουμε στον πίνακα μια πιο μεγάλη αφίσα με ένα τοπίο ή το έργο ενός καλλιτέχνη. Ζητάμε από τα παιδιά να μπουν με τη φαντασία τους μέσα στην εικόνα, κάνοντας ένα ταξίδι υπέρβασης του χωρόχρονου και των σωματικών τους ορίων.

Χωρίζουμε τους μαθητές σε 5 ομάδες και τους ζητούμε να βρουν: τι βλέπω μέσα σε αυτό το τοπίο που βρέθηκα, τι ακούω, τι μυρίζω, τι αγγίζω, τι αισθάνομαι. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται ενεργοποίηση όλων των αισθήσεων του μαθητή και όχι μόνο της όρασης, που συνήθως κυριαρχεί, και η απλή παρατήρηση καταλήγει σε εστίαση της προσοχής. **Ταυτόχρονα επιχειρείται η διεύρυνση και εμπάθυση της συναισθηματικότητας των παιδιών.**

Μετά την ανακοίνωση των εργασιών των ομάδων μπορεί ξανά να ζητηθεί η παραγωγή και καταγραφή μιας φανταστικής ιστορίας από κάθε ομάδα, που θα έχει το χαρακτήρα που θέλει η ομάδα, π.χ. αστεία ιστορία, αστυνομική ιστορία, επιστημονικής φαντασίας, περιπέτεια κ.α. Μέσα στην ιστορία καλό είναι να υπάρχουν τα στοιχεία της προηγούμενης εργασίας των παιδιών, ώστε να γίνεται εμπέδωση και αξιολόγηση ταυτόχρονα - και με τη μορφή της αυτοαξιολόγησης (τα μέλη της ίδιας της ομάδας) αλλά και με αξιολόγηση από τις άλλες ομάδες (τι έγραψε, τι δεν έγραψε, τι θα μπορούσε να γράψει). Αυτό μπορεί να γίνεται και σε όλες τις προηγούμενες αλλά και τις επόμενες φάσεις.

Επίσης, μπορεί να ζητηθεί από τα παιδιά να δραματοποιήσουν ομαδικά κάποιο στιγμιότυπο ή και όλη την ιστορία που δημιούργησαν, έτσι ώστε να

διασπασθεί η συνεχής στατικότητα του μαθήματος αλλά και να εμπλουτισθεί η σωματική κινητικότητα των μαθητών. Και η δραματοποίηση μπορεί να γίνει σε όλες τις προηγούμενες και τις επόμενες φάσεις.

Επιπλέον, καλλιεργώντας και διευρύνοντας τη συναισθηματικότητα των μαθητών – αυτό από μόνο του μπορεί να είναι ένα ετήσιο project – μπορούμε να ζητήσουμε από τα παιδιά να γράψουν δικά τους τραγούδια ή ποιήματα, συνδυάζοντάς τα και με τη διδασκαλία των ποιημάτων στο μάθημα της Γλώσσας.

Προϋπόθεση ως εδώ: συγκέντρωση υλικού από το δάσκαλο και παρότρυνση για συγκέντρωση υλικού και από τους μαθητές.

4^η φάση: **Αφαιρούμε την εικόνα και εισάγουμε τον καθαρό λόγο.** Τη θέση της μπορεί να πάρει ένα παραμύθι, μια αστεία ιστορία, ένα διήγημα, ένα ποιηματάκι και να επαναληφθούν όλες ή κάποιες από τις παραπάνω εργασίες.

5^η φάση: Ο δάσκαλος γράφει μια λέξη στον πίνακα και ζητά από τους μαθητές του της κάθε ομάδας, 3 ή 4 ατόμων, να σκεφθούν και να γράψουν μια πρόταση με αυτή την λέξη. Αφού γράφουν οι προτάσεις στον πίνακα, με ερωτήσεις άξονες: **πού, ποιος, πότε, πώς, γιατί, αποτελέσματα**, προσπαθούν να μεγαλώσουν την πρότασή τους. Κατόπιν, δίνοντας μια πρόταση με βάση τις ίδιες ερωτήσεις - άξονες, τους ζητά να φτιάξουν παράγραφο. Τελευταίο στάδιο είναι από την παράγραφο να δημιουργήσουν κείμενο, άρα έχουμε διδασκαλία δομής πρότασης, παραγράφου και κειμένου.

Ο βαθμός δυσκολίας μεγαλώνει όταν γράψει ο δάσκαλος 2, 3, 4 ή 5 λέξεις και ζητήσει την ίδια διαδικασία από τις ομάδες. Μπορεί επίσης να ζητήσει τη δημιουργία ιστοριών αποκλίνουσας σκέψης, ποιημάτων κ.α. με τις λέξεις αυτές.

Με τις παραπάνω προτεινόμενες δραστηριότητες, ο θησαυρός της γλώσσας διευρύνεται, εμπλουτίζεται και κινητοποιεί κάθε παιδί που, παίζοντας, μαθαίνει να δημιουργεί γραπτώς.

Βασική προϋπόθεση των παραπάνω δραστηριοτήτων είναι ότι ο παιδαγωγός βρίσκεται σε διαλεκτική κίνηση με τα παιδιά, δρα σαν εκμαιευτής και τα ωθεί στην ανέλιξή τους, ενώ παράλληλα εμπλουτίζεται και ο ίδιος.

Με μικρές διαφοροποιήσεις, οι παραπάνω δραστηριότητες μπορούν να μας δώσουν και άλλα αποτελέσματα, π.χ. μία ομάδα γράφει ή διηγείται την ιστορία της και οι άλλες ομάδες προτείνουν άλλο τέλος ή άλλους ήρωες ή άλλο τρόπο εξέλιξης. Μια ομάδα γράφει ή διηγείται την αρχή μιας ιστορίας, η επόμενη ομάδα

συνεχίζει και η τρίτη την τελειώνει ή μια ομάδα διηγείται και οι άλλες ζωγραφίζουν ό,τι τους έκανε εντύπωση κ.ο.κ. Έτσι, οι μαθητές πειραματίζονται με νέες ιδέες και προτείνουν λύσεις, διασκεδάζοντας και δημιουργώντας. Μπορούμε να ανακατέψουμε ένα παραμύθι, να ταξιδέψουμε στο χώρο και το χρόνο, να φτιάξουμε μια ιστορία από το τέλος προς την αρχή, να περιγράψουμε τα όνειρά μας...

Άλλη προτεινόμενη δραστηριότητα είναι η συνέντευξη. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στην αρχή, ως γνωριμία μεταξύ των μαθητών – το ένα παιδί γίνεται δημοσιογράφος και παίρνει συνέντευξη από το άλλο και κατόπιν αλλάζουν ρόλους – ή και αργότερα, όπου τα παιδιά κάθε ομάδας παίρνουν φανταστική συνέντευξη από ένα πρόσωπο που ξέρουν ή θαυμάζουν – αφού συμφωνήσουν σε αυτό και αφού συντάξουν από κοινού ή επιμεριστικά το ερωτηματολόγιο. Κατόπιν, η συνέντευξη καταγράφεται. Μπορούν, βέβαια, να πάρουν συνέντευξη και από ιστορικά πρόσωπα, αγάλματα, φανταστικά ή πραγματικά ζώα κ.α.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ: Με τις παιγνιώδεις δραστηριότητες που προαναφέραμε, που όμως όλες καταλήγουν σε κάποια μορφή γραπτής έκφρασης, ο μαθητής παύει σταδιακά να φοβάται το γράψιμο γιατί τώρα ξέρει τι να γράψει και, κυρίως, πώς να σκεφθεί για να γράψει. Επίσης, μαθαίνει να συνεργάζεται με τους άλλους και έτσι εντάσσεται σταδιακά στην ομάδα της τάξης. Και όλα τα πιο πάνω, έχοντας ως στόχο αλλά και ως όχημα τη χαρά και τη δημιουργία. Αυτός δεν είναι, άλλωστε, ο σκοπός του σχολείου αλλά και της ζωής;

Τελειώνοντας τη φάση αυτή της προεργασίας, που μπορεί να διαρκέσει τους δύο πρώτους σχολικούς μήνες, ο δάσκαλος έχει ήδη ανιχνεύσει τα ενδιαφέροντα των μαθητών του και είναι σε θέση να

συζητήσει μαζί τους και να προτείνει θέματα εργασίας για επιλογή. Επίσης, έχει εντοπίσει τους μαθητές με 'προβλήματα', είτε μαθησιακά είτε συμπεριφορές, έχοντας μια εικόνα πολύ πιο ολοκληρωμένη από αυτή που του δίνει η μετωπική διδασκαλία και μπορεί να ασχοληθεί μαζί τους πιο συστηματικά ή και να συνεργασθεί καλύτερα με το δάσκαλο του τμήματος ένταξης.

Εμείς, κατά το σχολικό έτος 2001-2002, με τη Δ₂ τάξη του 106^{ου} Δημοτικού Σχολείου Αθηνών, διαλέξαμε να εργασθούμε σε ένα project, ετήσιας διάρκειας, που το ονομάσαμε: 'Ταξιδεύοντας στην Αρχαία Ιστορία'. Εδώ θα σας παρουσιάσω κάποιες **μεθοδολογικές προσεγγίσεις στο μάθημα της ιστορίας**, που

ξεκίνησαν ως απόπειρες για κάτι διαφορετικό και, ίσως, πιο αποτελεσματικό και ως προς την εκδήλωση του ενδιαφέροντος των μαθητών και ως προς την κατάκτηση και εμπέδωση των ιστορικών γνώσεων. Καθοριστικό ρόλο σε αυτό έπαιξε η τέχνη, είτε με τη μορφή της καλλιτεχνικής δημιουργίας των ίδιων των μαθητών, είτε ως γνωριμία και επαφή με αυτήν.

Από την εκπαιδευτική μας πείρα, είναι γνωστό ότι το μάθημα της ιστορίας είναι ένα μάθημα 'δύσκολο' για τα περισσότερα παιδιά, γιατί προϋποθέτει αποστήθιση αλλά και 'βαρετό', επειδή αναφέρεται σε γεγονότα που διαδραματίστηκαν σε χρόνο που η έννοιά του είναι ασύλληπτη για τα παιδιά και που είναι έξω από τα βιώματά τους. Οι μεθοδολογικές απόπειρες που πραγματοποιήθηκαν, αναφέρονται στην ύλη της Δ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Συνεχίσθηκαν, όμως, και στην Ε' τάξη.

Οι στόχοι ήταν οι εξής:

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Γνωριμία των μαθητών με:

- I. Άλλου είδους μάθηση: - αναζήτηση, συμμετοχή
- αυτενέργεια
- ομαδικότητα

Οριζόντια σύνδεση όλων των μαθημάτων με άξονα την ιστορική γνώση.

II. Προσπάθεια να αποφύγουμε τη μοναδικότητα και αυθεντία του σχολικού βιβλίου και προσέγγιση 'εξωσχολικών' πηγών γνώσης (εγκυκλοπαίδειες, λεξικά, άρθρα, ιστορικά κείμενα και ιστορική λογοτεχνία).

III. Προτροπή για έρευνα και προώθηση κριτικής σκέψης με την αποδελτίωση των στοιχείων που μας ενδιαφέρουν.

IV. Η ιστορία και ως γλωσσικό μάθημα: δομή, λεξιλόγιο και έκφραση του γραπτού λόγου.

V. Με αφορμή τα ταξίδια στο χώρο-χρόνο, βιώνουν έμμεσα εμπειρίες και συναισθήματα άλλων ανθρώπων, άλλων εποχών και άλλων περιοχών – στο μέτρο

του δυνατού – προσπάθεια διάσπασης του εγωκεντρισμού των μαθητών αυτής της ηλικίας.

VI. Όλοι οι στόχοι του μαθήματος ιστορίας, όπως αναφέρονται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα.

Προς την κατεύθυνση αυτή υλοποιήθηκαν οι παρακάτω δραστηριότητες:

ΥΛΟΠΟΙΗΘΕΙΣΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Επισκεφθήκαμε το Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, το Επιγραφικό Μουσείο, το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, το Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως και την Ακρόπολη. Των επισκέψεων προηγήθηκαν και επακολούθησαν εργασίες και έρευνες των μαθητών αλλά και παιχνίδια.

Από τη σχολική βιβλιοθήκη δανειστήκαμε βιβλία με ιστορικό περιεχόμενο και κάναμε εργασίες και ζωγραφιές πάνω σε αυτά, τα Χριστούγεννα.

Παίξαμε, παριστάνοντας τα αγάλματα, την Πυθία, ζωγραφίσαμε, φτιάξαμε γύψινα αντίγραφα αγαλμάτων από εκμαγεία.

Επισκεφθήκαμε τη Δημοτική Βιβλιοθήκη που βρίσκεται κοντά στο σχολείο μας και, χωρισμένοι σε ομάδες, κάναμε βιβλιογραφική έρευνα για τα κτίρια που υπάρχουν στην Ακρόπολη – ανασυνθέσαμε ένα ομαδικό ενιαίο κείμενο – και το παρουσιάσαμε στην τάξη.

Με αγάπη, γνώση και φαντασία δημιουργήσαμε το ιστορικό λεύκωμα της τάξης μας, που όλοι συμμετείχαμε σε αυτό εθελοντικά.

Από το Σεπτέμβριο ως το Φεβρουάριο της σχολικής χρονιάς 2001-2002 λειτούργησε στην τάξη μόνιμη έκθεση βιβλίου με ιστορικό, κυρίως, περιεχόμενο.

Ήρθαμε σε επαφή με ιστορικά περιοδικά, άρθρα, κείμενα, λογοτεχνικά και ιστορικά βιβλία, εγκυκλοπαίδειες, λεξικά και μάθαμε να **αποδελτιώνουμε** τα στοιχεία που μας ενδιαφέρουν και να τα επεξεργαζόμαστε. Έτσι, αναπτύχθηκε η κριτική μας σκέψη.

Με βάση τη γραμμή του ιστορικού χρόνου, συνθέσαμε το γιγαντιαίο ομαδικό κολλάζ της τάξης μας με θέμα την κάθε ιστορική περίοδο της Αρχαίας εποχής, αφού πρώτα **συγκεντρώναμε το υλικό** μας (αποκόμματα εφημερίδων, άρθρων περιοδικών αλλά και δικά μας έργα, όπως γεωμετρικούς αμφορείς) για 4 μήνες και το **ταξινομήσαμε**.

Όπως βλέπετε, βασική προϋπόθεση για τις περισσότερες δραστηριότητες είναι η εργασία σε ομάδες. Αυτό είναι πολύ σημαντικό, γιατί επιτυγχάνεται η ένταξη όλων των μαθητών στην ομάδα της τάξης. Τα παιδιά ξεκινούν να δουλεύουν, αρχικά σε ομάδες των 2, ο καθένας με το διπλανό του. Δεδομένου ότι άλλαζαν κάθε μήνα θρανία και διπλανούς, είχαν την ευκαιρία να συγχρωτισθούν μεταξύ τους και να υπάρξει κοινωνική αλληλεπίδραση. Οι πρώτες δραστηριότητες είχαν εικαστική μορφή: π.χ. να ζωγραφίσουν κάτι μαζί, στο ίδιο χαρτί που τους μοίραζα εγώ και, κατόπιν, να παρουσιάσουν μαζί το έργο τους στην υπόλοιπη τάξη και να το αναλύσουν. Έτσι, ζωγράφισαν γεωμετρικούς αμφορείς, τριήρεις, μυθολογικές σκηνές κ.α.

Σε αυτό το σημείο, είναι πολύ σημαντικό να επισημάνουμε το εξής: τα παιδιά, έχοντας περάσει από τη φάση της προεργασίας που αναφέρθηκε πριν, και που τώρα ανακεφαλαιώνεται, οδηγήθηκαν σε **α-πορεία** κατά τη διάρκεια της εικαστικής τους έκφρασης, γιατί άρχισαν να συνειδητοποιούν ότι τα αντικείμενα, τα ρούχα, τα έπιπλα, τα οικοδομήματα ήταν διαφορετικά στην αρχαία εποχή και άρχισαν να ρωτούν, λιγότερο στην αρχή αλλά, σταδιακά, όλο και περισσότερο, για να μάθουν περισσότερα στοιχεία για αυτή την εποχή. Άρα: οι εικαστικές τους αναζητήσεις τα οδήγησαν στην αναγκαιότητα πρόσληψης γνωστικών στοιχείων και στην αναζήτησή τους.

Όταν οι μαθητές ρωτούν, θέλουν να μάθουν. Διατυπώνοντας, λοιπόν, τις απορίες και έχοντας μάθει να ασκούν ήδη την παρατηρητικότητά τους από το στάδιο της προεργασίας, είναι έτοιμοι να δεχθούν 'βομβαρδισμό' από το ανάλογο υλικό που έχει εκ των προτέρων συγκεντρώσει ο δάσκαλος (παραστάσεις αγγείων, ανάγλυφα, αγάλματα και άλλα έργα τέχνης). Έτσι, αφ' ενός έρχονται σε επαφή με όλες τις μορφές τέχνης της αρχαίας εποχής και αρχίζουν, σταδιακά, να διαμορφώνουν μια εικόνα γι' αυτή την εποχή, αλλά και αφ' ετέρου παροτρύνονται να συγκεντρώσουν, και τα ίδια, υλικό από εφημερίδες, περιοδικά, παλιά βιβλία, εγκυκλοπαιδείες ή το διαδίκτυο, ώστε να αρχίσουν μια μικρή έρευνα. Το υλικό αυτό έμπαινε στους ατομικούς τους φακέλους και αξιοποιούνταν είτε όταν διδάσκονταν μια ανάλογη ενότητα είτε, όταν φτιάξαμε το ομαδικό, γιγαντιαίο

μας κολλάζ, που λειτούργησε ως άξονας αναφοράς και στο οποίο ανατρέχαμε διαρκώς.

Εδώ πρέπει να γίνει μια παρένθεση, για να παρουσιασθεί η χωροταξική διαμόρφωση της αίθουσας διδασκαλίας, γιατί πιστεύω ότι και αυτό συντελεί στην αποτελεσματικότερη εξέλιξη του προγράμματος εργασίας.

Η διάταξη των θρανίων ήταν αρχικά σε σχήμα Π, είχαμε όμως τη δυνατότητα χώρου, για να φτιάξουμε και 'γωνιές' με θρανία. Στη μία, κεντρική γωνιά, λειτουργούσε η μόνιμη έκθεση βιβλίων, με ιστορικό περιεχόμενο, που είχαν φέρει τα ίδια τα παιδιά ή είχαμε πάρει από τη δανειστική βιβλιοθήκη του σχολείου, με την επίβλεψη των επιμελητών της τάξης. Πολλές φορές, τα βιβλία αυτά, έγιναν αφορμή για μικρές έρευνες των ομάδων και για πρόταση, από τα ίδια τα παιδιά, εικαστικών συνθέσεων, παιχνιδιών αλλά και ιστοριών αποκλίνουσας σκέψης.

Στις άλλες γωνιές, πήγαιναν τα παιδιά, χωρισμένα σε μεγαλύτερες ομάδες των 4 ή 5 ατόμων. Η κάθε ομάδα, τα μέλη της οποίας καθόριζα εγώ, φρόντιζα να είναι ανομοιογενής. Έτσι, μπόρεσαν να μην παραιτηθούν από την προσπάθεια τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες αλλά και τα αλλοδαπά, καθώς και τα συνεσταλμένα και απομονωμένα. Είναι χαρακτηριστικό, επίσης, το εξής: τον πρώτο και τον τελευταίο μήνα, άφηνα τα παιδιά μόνα τους να διαλέξουν διπλανούς και μόνα τους να συγκροτήσουν τις ομάδες. Έτσι, είχα τη δυνατότητα να σχεδιάσω ένα **κοινωνιόγραμμα της τάξης** (ποιοι συμπαθούν ποιους, απομονωμένοι κλπ). Στο τέλος της σχολικής χρονιάς, το κοινωνιόγραμμα ήταν αρκετά διαφοροποιημένο, βασισμένο σε ενδιαφέροντα και εμπειρίες που είχαν αποκτηθεί, βάσει του προγράμματος που υλοποιήθηκε.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ: νέες σχέσεις και δυναμικές είχαν ξεπηδήσει από τις ομάδες.

Την επόμενη σχολική χρονιά διαμορφώσαμε τα θρανία σε ομάδες από την αρχή, ορίσαμε συντονιστή ομάδας, εκ περιτροπής, με συγκεκριμένες αρμοδιότητες και εργασθήκαμε σε ομάδες των 6 ατόμων κάνοντας πολύ περισσότερες δραστηριότητες ομαδικά. Ιδέες σε αυτό έδιναν τα ίδια τα παιδιά, από μόνα τους πια.

Η διαθεματικότητα και η ολιστική προσέγγιση του αντικειμένου ήταν στόχος και μέθοδος μαζί. Έτσι, πολλές διδακτικές ενότητες στα βιβλία της Γλώσσας, του Ανθολογίου και τη μελέτη περιβάλλοντος συνδέθηκαν με την ιστορική γνώση, προσδίδοντάς της και άλλες διαστάσεις (συναισθηματική, ηθική, διαχρονική). Στα μαθηματικά, πραγματοποιήθηκαν ασκήσεις με παιγνιώδη μορφή, στον άξονα του

ιστορικού χρόνου που κατασκευάσαμε - μαζί με το γιγαντιαίο κολλάζ - σε μια προσπάθεια να γίνει κατανοητή η αίσθηση του αιώνα, ως μονάδα μέτρησης του ιστορικού χρόνου. Επίσης, αξιοποιήθηκαν τα προβλήματα του βιβλίου ιστορίας σε σχέση με τη διάρκεια των ιστορικών περιόδων, έτσι ώστε να καθορίζεται και να αποσαφηνίζεται σιγά - σιγά η έννοια του ιστορικού χρόνου, κάτι πολύ δύσκολο για την αντίληψη των παιδιών.

Η ιστορία, ως επιστήμη αλλά και ως γνώση, **βασίζεται κατ' εξοχήν στην κριτική έρευνα**. Έτσι, μέσα από μια τέτοια διαδικασία αναζήτησης και αποκάλυψης της γνώσης, δόθηκε η ευκαιρία στους μαθητές να ξεφύγουν από τη μοναδικότητα και αυθεντία του σχολικού βιβλίου, να ανατρέξουν σε εγκυκλοπαίδειες, λεξικά, εξωσχολικά βιβλία, λογοτεχνικά κείμενα και άρθρα εφημερίδων και περιοδικών. Η σχολική βιβλιοθήκη αλλά και η δημοτική βιβλιοθήκη του Αγ. Θωμά, μας στήριξαν στην προσπάθειά μας αυτή. Αφού **συγκεντρώθηκε** το υλικό, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στην **αποδελτίωση** των στοιχείων που μας ενδιέφεραν και, κατόπιν, στην **ανασύνθεση** νέων ομαδικών κειμένων και κολλάζ. Έτσι κατασκευάσαμε και το γιγαντιαίο ιστορικό κολλάζ που είδατε στις δραστηριότητές μας, το οποίο και συντέλεσε στο να υπάρξει μια μόνιμη και ουσιαστική επαφή και με την τέχνη της Αρχαίας Εποχής. Είχαν, όμως, προηγηθεί μικρής διάρκειας project γνωριμίας με την τέχνη καθώς και ψυχοκινητικά παιχνίδια.

Τα Μαντεία

project 2 διδ. ωρών

Ξεκινήσαμε από τα στοιχεία του σχολικού εγχειριδίου (σελ. 30), αγγείο και κείμενο. Παράλληλα, από το βιβλίο της Εκδοτικής Αθηνών 'Δελφοί', γνωρίσαμε τα βασικά κτίρια και τις λειτουργίες του μαντείου των Δελφών.

Παιγνιώδης δραστηριότητα: Χωρισμένοι σε ομάδες, δραματοποιούμε το Μαντείο και προσπαθούμε να σκεφθούμε...

Αμφίσημες απαντήσεις της Πυθίας.

Γνωριμία με την τέχνη της αρχαϊκής περιόδου

Project 6 διδ.ωρών

A) **Αποδελτίωση**, από τις σελίδες του σχολικού εγχειριδίου, **μελανόμορφων και ερυθρόμορφων παραστάσεων** - περισσότερες εικόνες από Ιστορία Ελληνικού Έθνους - γνωρίζω είδη αγγείων

B) **Κούροι - κόρες**: παρατηρώντας τη στάση τους και την έκφρασή τους (μειδιάμα) παίζουμε τα αγαλματάκια στην τάξη. **Παράλληλο υλικό: 'το άγαλμα'**, κείμενο λαϊκής παράδοσης από την Ελευσίνα - διαχρονική συνέχεια του ελληνικού πολιτισμού.

Γ) **Αρχιτεκτονικοί ρυθμοί**: δωρικός - ιωνικός, ονομασία των μερών τους και εικαστική προσέγγιση.

Η αποδελτίωση ακολούθησε την εξής διαδικαστική πορεία:

α) απλή μορφή – περσικοί πόλεμοι. Αρχικά, αναγραφή αξόνων χωρόχρονου – πρωταγωνιστών – αιτίων – αποτελεσμάτων στον πίνακα. Οι μαθητές, **χρησιμοποιώντας τα ανοιχτά βιβλία τους ως εργαλεία**, επιχειρούν να απαντήσουν, μονολεκτικά στην αρχή, περιφραστικά στη συνέχεια, στις ερωτήσεις - άξονες. Το αξονικό αυτό σύστημα μπορεί, επίσης, να χρησιμοποιηθεί στην αναζήτηση στοιχείων από εγκυκλοπαίδειες, που ο όγκος των πληροφοριών τους τρομάζει τα παιδιά, συνήθως, και δεν ξέρουν τι να γράψουν, καθώς και ως άσκηση για περίληψη. Παρατίθενται δύο παραδείγματα:

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΘΕΡΜΟΠΥΛΩΝ

Πού: στις Θερμοπύλες

Πότε: 480 π.Χ.

Ποιος: ο Λεωνίδας (Έλληνας) - ο Ξέρξης (Πέρσες)

Πώς: με 300 Σπαρτιάτες και 700 Θεσπιείς

Αποτέλεσμα: νικήθηκαν οι Έλληνες μετά από προδοσία του Εφιάλτη.

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ

Πού: στο Μαραθώνα

Πότε: 490 π.Χ.

Ποιος: Μιλτιάδης (Έλληνες)-Δάτης-Αρταφέρνης (Πέρσες)

Πώς: η μάχη έγινε με σχέδιο Μιλτιάδη

Αποτέλεσμα: νίκησαν οι Έλληνες.

Όλοι αντιλαμβανόμαστε ότι, έχοντας κάνει αυτή την επεξεργασία στο κείμενο, οι μαθητές αυτόματα έχουν μάθει απ' έξω το μάθημα, κι έτσι η στείρα αποστήθιση παύει να υφίσταται. **Τα ιστορικά δρώμενα αποκτούν 'σχέσεις μεταξύ τους', έχουν διαδοχική συνέχεια και συνέπεια (σχέση αιτίου-αποτελέσματος, προτερόχρονου – υστερόχρονου κλπ).**

β) Άλλη μορφή αποδελτίωσης είναι η **δημιουργία πλαγιότιπλων** στις παραγράφους της διδακτικής ενότητας και, κατόπιν, η ένωσή τους σε περιληπτικό κείμενο. Και αυτή η μορφή χρησιμοποιείται ως άσκηση για περίληψη στη γλώσσα, θρησκευτικά, κοινωνική και πολιτική αγωγή.

Ήδη, ως τώρα, ο μαθητής έχει **'μάθει πώς να μαθαίνει'**, παύει να φοβάται τα μεγάλα κείμενα και τον όγκο των πληροφοριών, γνωρίζει πώς να τα προσεγγίζει κι έτσι σταδιακά και με συχνή άσκηση, αποκτά αυτοπεποίθηση και, βέβαια, μεγαλύτερη συμμετοχή. Επίσης, αρχίζει να κατανοεί και να εμβαθύνει στο 'ιστορικό γίνεσθαι'.

γ) Ως επόμενο στάδιο αποδελτίωσης, προτείνεται η άντληση στοιχείων και πληροφοριών από κείμενο ιστορικής λογοτεχνίας για παιδιά (επαφή και με άλλη μορφή τέχνης). Το βιβλίο 'Αρχαία Αθήνα' της Λήδας Κροντηρά προσφερόταν αρκετά και εδώ πια τα παιδιά έπρεπε να ανακαλύψουν την πληροφορία, που δινόταν έμμεσα, καμουφλαρισμένα με εντυπώσεις αλλά και συναισθήματα άλλων. Συνδυάστηκε με επίσκεψη στον ιστορικό-αρχαιολογικό χώρο της Αρχαίας Αγοράς και δράση στο πεδίο.

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΑΓΟΡΑ

Project 2 διδακτ. ωρών και επίσκεψη στο χώρο

ΣΤΟΧΟΙ:

- Γνωριμία των μαθητών με το ανθρωπογενές, ιστορικό, αρχαιολογικό περιβάλλον.
- Αναζήτηση στοιχείων και πληροφοριών σε λεξικά, εγκυκλοπαίδειες κλπ., με κριτικό τρόπο (θέτοντας τα ίδια τα παιδιά ερωτήσεις-άξονες: πού, πότε, ποιος, πώς, γιατί, αποτελέσματα-κι όχι αντιγραφή) για μνημεία και αποδελτίωσή τους.
- Σύγκριση του ιστορικού περιβάλλοντος με το σύγχρονο.

1^ο στάδιο:

Μετά από το σχετικό μάθημα στην ιστορία, καταγραφή των ονομάτων των κυριοτέρων μνημείων στον πίνακα. Τα παιδιά, χωρισμένα σε ομάδες των 2 ατόμων, αναλαμβάνουν να βρουν πληροφορίες για ένα από τα μνημεία.

2^ο στάδιο:

Από το βιβλίο: 'Αρχαία Αθήνα' της Λήδας Κροντηρά, μοιράζονται στα παιδιά φωτοτυπίες με στοιχεία για το κάθε μνημείο που ανέλαβαν - αποδελτίωση στοιχείων.

3^ο στάδιο:

Επίσκεψη στη Αρχαία Αγορά - δράση στο πεδίο. Στο χάρτη - κάτοψη στην είσοδο της αγοράς, εντοπίζουν το μνημείο, με το οποίο ασχολήθηκαν.

4^ο στάδιο:

Εντοπισμός στο χώρο του μνημείου, από επιγραφές.

5^ο στάδιο:

Παρουσίαση των στοιχείων που συλλέχθηκαν από τα δύο παιδιά στην υπόλοιπη τάξη, η οποία τριγυρίζει από μνημείο σε μνημείο: Ξενάγηση.

6^ο στάδιο:

Σχέση του χώρου της Αρχαίας Αγοράς με το φυσικό περιβάλλον και με το σύγχρονο περιβάλλον: τι έχει παραμείνει ίδιο από

εκείνη την εποχή (βουνά, φυτά, ουρανός κ.ά.) και τι έχει αλλάξει με παρέμβαση του ανθρώπου (κτίρια, αρχιτεκτονικοί ρυθμοί, διακόσμηση στο χώρο κ.ά.). Έτσι αντιλαμβάνονται τη διαφορά **γεωλογικού και ιστορικού χρόνου**.

Όπως βλέπετε, γίνεται **εντοπισμός των μνημείων και στο χάρτη και στο χώρο** και ξενάγηση από τους ίδιους τους μαθητές. Γίνεται εισαγωγή του παιχνιδιού ρόλων-ξεναγοί και ταξιδευτές. Τέλος, δίνεται έμφαση στην 'παρατήρηση' του χρόνου.

δ) Το τελευταίο και δυσκολότερο στάδιο αποδελτίωσης σχετίζεται με την ανασύνθεση ολοκληρωμένου κειμένου, βάσει των επιλεγμένων στοιχείων.

Ανάλογη εργασία έγινε πριν την επίσκεψη στην Ακρόπολη, όπου οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες των 4 και 5 ατόμων, αναλαμβάνουν να βρουν στοιχεία και υλικό για ένα κτίριο της Ακρόπολης η καθεμιά, συνεργάζονται για αφαίρεση κοινών στοιχείων και παραγωγή ενός ενιαίου κειμένου, το οποίο παρουσίασαν και στην τάξη και κατά τη διάρκεια της επίσκεψης. Ταυτόχρονα με την ανακοίνωση των εργασιών στην τάξη, συμπληρώνονταν από τους υπόλοιπους ακροατές έντυπα με κενά διαστήματα για εμπέδωση – αξιολόγηση.

ε) Η αποδελτίωση μπορεί να πάρει κι άλλες μορφές, χρησιμοποιώντας πάντα το σχολικό εγχειρίδιο ως εργαλείο: π.χ. αποδελτίωση ιστορικών όρων και της σημασίας τους. Τι είναι η σεισάχθεια; Σε ποιο μάθημα και σε ποια σελίδα του βιβλίου τη συναντήσαμε; Αυτή η μορφή ενδείκνυται για την επανάληψη κεφαλαίων, έτσι ώστε οι μαθητές να έρχονται ξανά σε επαφή με τους ιστορικούς όρους και τη σημασία τους, να τους εντοπίζουμε στο βιβλίο και να αρχίζουν σταδιακά να τους χρησιμοποιούν και οι ίδιοι.

Άλλη μορφή είναι η αποδελτίωση ιστορικών έργων τέχνης: πχ. σε ποιες σελίδες του βιβλίου υπάρχουν ερυθρόμορφα αγγεία και τι θέμα παρουσιάζει το καθένα. Και ο καθένας μας μπορεί να σκεφθεί πολλά άλλα τέτοια θέματα.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ: Ο μαθητής έρχεται σε συχνή επαφή με το βιβλίο του, το 'ξεφυλλίζει' συχνά και σταδιακά αρχίζει να 'εξοικειώνεται' με το βιβλίο και το μάθημα, να παρατηρεί και άλλες ιστορικές παραμέτρους – εκτός από τα γεγονότα – καθώς και να επιχειρεί άλλου είδους προσεγγίσεις.

Ένα παράδειγμα τέτοιων προσεγγίσεων είναι ένα project για τον Όμηρο, όπου ξεκινά με αποδελτίωση πληροφοριών και γνωριμία με τον ομηρικό ύμνο 'εις γην μητέρα πάντων'. Εδώ έγιναν σύντομες απόπειρες για κάποιες περαιτέρω αναλύσεις – εμβαθύνσεις.

Όμηρος - Ομηρικά έπη

project 5 διδ. ωρών

- Αποδελτίωση βιογραφικών πληροφοριών από εγκυκλοπαίδειες και εξωσχολικές πηγές και παρουσίασή τους στην τάξη.
- Γνωριμία με τον ομηρικό ύμνο: 'Εις Γην μητέρα πάντων' και ανάλυσή του προσπαθώντας:
 - α) **Γλωσσολογική προσέγγιση**: ανάλυση λέξεων και εντοπισμός ομοίων λέξεων στο ομηρικό κείμενο και τη μετάφραση
 - β) **Εννοιολογική προσέγγιση**: λέξεων και εκφράσεων - νοημάτων
 - γ) **Νοηματική προσέγγιση**: ιδέα της μάνας - φύσης που δίνει και παίρνει τη ζωή, από την ομηρική εποχή ως τις μέρες μας
 - δ) **Σχηματική προσέγγιση**: γιατί το κείμενο είναι γραμμένο σε κυκλική μορφή;
- Εργασία αποκλίνουσας σκέψης: Με τη φαντασία μου βρίσκομαι στη γεωμετρική εποχή, σε ένα μεγάλο γλέντι. Περιγράφω τι βλέπω γύρω μου, τι ακούω, τι μυρίζω, τι τρώω, τι αισθάνομαι. Ύστερα ζωγραφίζω κάτι από αυτά.

Οι ιδέες των παιδιών ήταν από συγκινητικές έως συγκλονιστικές. Το project καταλήγει σε μια εργασία αποκλίνουσας σκέψης, η οποία παίζει ρόλο αξιολόγησης και επανατροφοδότησης ταυτόχρονα. Με αυτήν την εργασία, επιτυγχάνονται δύο βασικοί στόχοι: **1) Δημιουργία φανταστικής βιωματικής εμπειρίας και 2) αισθητοποίηση του χωρόχρονου.** Ακολουθεί και συμπληρώνει η εικαστική δημιουργία, ως αναπόσπαστο τμήμα της εργασίας. **Ο ρόλος των εργασιών αποκλίνουσας σκέψης είναι καθοριστικός στο μάθημα της ιστορίας, γιατί ακριβώς δημιουργεί βιώματα εκεί που δεν υπάρχουν.** Με αφορμή τα ταξίδια στο χωρόχρονο, οι μαθητές βιώνουν έμμεσα εμπειρίες και συναισθήματα άλλων ανθρώπων άλλων εποχών και άλλων περιοχών, στο μέτρο του δυνατού, και επιχειρείται προσπάθεια διάσπασης του εγωκεντρισμού τους. Όμως, οι εργασίες αυτές είναι πολύ σημαντικές και διότι αξιοποιούν τα στοιχεία που έχουν προκύψει από τις αποδελτιώσεις. Δεν είναι, λοιπόν, τελείως φανταστικές ιστορίες, αλλά μάλλον απόπειρες υπέρβασης του φράγματος του χωρόχρονου αλλά και των ορίων του 'εγώ'. Το παιδί λοιπόν 'παίζει' και δημιουργεί ταυτόχρονα, δίνοντας όμως το

δικό του ύφος και χρώμα στο δημιούργημά του. Έτσι οι μαθητές, έχοντας ως ερέθισμα πχ. την εικόνα ενός κυκλαδικού ειδωλίου, μιας μινωικής τοιχογραφίας, ενός μυκηναϊκού αγγείου, μιας μυθολογικής διήγησης, ενός ιστορικού διηγήματος και ό,τι άλλο σκεφθεί κανείς, δέχονται να γράψουν ιστορίες αστυνομικές, κωμωδίες, θρίλερ, περιπέτειες, επιστημονικής φαντασίας κ.α.

Οι επιπλέον αυτές εργασίες μας είχαν εθελοντικό χαρακτήρα και ήταν προαιρετικές. Επειδή, όμως, υπήρχε ο ενθουσιασμός του καινούριου και η δυνατότητα βιωματικής εμπειρίας – έστω και φανταστικής – ο βαθμός και η συχνότητα συμμετοχής αυξάνονταν σταδιακά και υπήρχε μια καταπληκτική ποικιλία αντιδράσεων στα πολλαπλά ερεθίσματα που δέχθηκαν τα παιδιά. Βασικό ρόλο έπαιξε η ανακοίνωση των εργασιών τους ενώπιον της τάξης. Η ανακοίνωση λειτουργούσε ως αξιολόγηση και επανατροφοδότηση ταυτόχρονα. Ακολουθούσε έντονη ηθική επιβράβευση και εντοπισμός των καλύτερων στοιχείων της εργασίας από μένα, στην αρχή, και από τους συμμαθητές τους αργότερα. Επίσης, η δημιουργία λευκώματος ήταν ένα πολύ ισχυρό κίνητρο για τους μαθητές. Αρχικά έγραφαν όλοι όσοι έκαναν την εργασία που είχε ζητηθεί, αργότερα όμως, τα ίδια τα παιδιά, έχοντας αποκτήσει πια μεγαλύτερη άνεση στο γραπτό λόγο αλλά και προσωπικά κριτήρια δομής και ύφους, πρότειναν πια αυτά, τι θα μπει στο λεύκωμα και τι όχι. Πάντως, ελάχιστες εργασίες δεν έμπαιναν. Στο τέλος της χρονιάς, όλα τα παιδιά είχαν γράψει στο λεύκωμα και όχι μόνο μια φορά. Τα γραπτά τους κείμενα, πάντα συνόδευαν ζωγραφιές. Αυτό τους έδινε ιδιαίτερη χαρά. Σταδιακά, παρατήρησα ότι οι ζωγραφιές τους είχαν υποστεί εξέλιξη (οικοδομήματα, ρούχα, έπιπλα, κόμμωση, διακόσμηση, κ.ά.).

Και θα ολοκληρώσουμε με μια έρευνα στο Αρχαιολογικό Μουσείο που καταλήγει σε...υιοθεσία και παντοτινή φιλία.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΣΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Επισκεφθήκαμε το Αρχαιολογικό Μουσείο και... υιοθετήσαμε από ένα άγαλμα ή ανάγλυφο ο καθένας!

Και να πώς έγινε:

- A) Αγοράζω δύο καρτ - ποστάλ του αγάλματος που μου αρέσει, από το Μουσείο
- B) Βρίσκω σε ποια αίθουσα του Μουσείου είναι το άγαλμά μου κι από την καρτέλα του, αντιγράφω στο τετράδιό μου τις πληροφορίες που υπάρχουν γι' αυτό.

Γ) Με τους υπόλοιπους συμμαθητές μου, παίζουμε τα αγαλματάκια! Προσπαθούμε να γίνουμε καθρέφτες αγαλμάτων, για να παρατηρήσουμε όλες τους τις λεπτομέρειες!

Όταν γυρίσαμε στο σχολείο...

Δ) Κολλώ τη μία καρτ-ποστάλ στο τετράδιό μου

Ε) Παρατηρώντας την, προσπαθώ να περιγράψω γραπτώς και με λεπτομέρειες το άγαλμά μου, την κίνηση και την έκφρασή του

ΣΤ) Γίνομαι δημοσιογράφος και παίρνω συνέντευξη από το άγαλμά μου!

Ζ) Κολλώ την άλλη καρτ-ποστάλ στο λεύκωμα της τάξης μας.

Εδώ η συμμετοχή έφτασε στο 100%! Ποιος μπορεί εξάλλου να αντισταθεί και να μην παίξει τα αγαλματάκια! Και ποιος δεν θέλει να γίνει δημοσιογράφος; Βλέπουμε λοιπόν ότι ενθαρρύνοντας την κριτική έρευνα σε συνδυασμό με την καλλιέργεια της αποκλίνουσας σκέψης των παιδιών στο μάθημα της ιστορίας, έχουμε καταπληκτικά αποτελέσματα. Ταυτόχρονα, αναπτύσσουμε και βελτιώνουμε την έκφραση του γραπτού λόγου. Τα παιδιά ενθουσιάζονται και θέλουν να γράφουν. **Έτσι, η ιστορία αντιμετωπίζεται και ως γλωσσικό μάθημα (αύξηση μεγέθους και ποικιλία ύφους στο 'σκέφτομαι και γράφω').**

Την επόμενη χρονιά, με την Ε' τάξη, συνεχίσαμε την ίδια μεθοδολογική προσέγγιση και στη Βυζαντινή Ιστορία – το ζήτησαν άλλωστε τα ίδια τα παιδιά – επιχειρώντας ένα project για τη βυζαντινή τέχνη και τις μορφές της σε συνδυασμό με κάποιες επισκέψεις. Αξιοποιήσαμε διδακτικές ενότητες που προσφέρονταν στο βιβλίο της Γλώσσας και των Θρησκευτικών. Δεν καταλήξαμε, όμως, στη δημιουργία ιστορικού λευκώματος, γιατί υλοποιήσαμε ένα πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με θέμα: 'Βιοποικιλότητα – Απειλούμενα είδη', σε συνεργασία με το Παν/μιο Αιγαίου, και το θέμα δεν προσφερόταν για συσχέτισμό με τη Βυζαντινή Ιστορία.

Είναι χαρακτηριστικό ότι κάποια από τα projects που σας παρουσίασα, έχουν υλοποιηθεί και σε προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Επίσης, συνοδευτικά ιστορικά κείμενα και πηγές έχουν επεξεργασθεί στα ίδια προγράμματα. Βλέπουμε λοιπόν ότι: α) η μέθοδος αυτή μπορεί να προσαρμοσθεί σε πολλά θέματα και β) ότι όλα εξαρτώνται από το τι είδους ερωτήματα θέτει κανείς στο αντικείμενό του.

Τελειώνοντας, μετά από αρκετά χρόνια δοκιμαστικής εφαρμογής των μεθοδολογικών προσεγγίσεων που επιχείρησα να σας αναλύσω, έχω να παρατηρήσω ότι, με αυτό τον τρόπο, κατέστη δυνατό να αρθούν οι δύο βασικότερες αιτίες, που κάνουν 'δύσκολο' το μάθημα της Ιστορίας από την πλευρά των μαθητών: η αποστήθιση και η πλήξη.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ: Η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, η διαθεματική προσέγγιση και τα προγράμματα της ευέλικτης ζώνης, συνδυασμένα με την καλλιτεχνική δημιουργία και έκφραση των μαθητών, λειτουργούν ως ένα ολοκληρωμένο σύστημα αγωγής και φορέας αξιών, που ενώνεται με τον κορμό της προσωπικότητας του ατόμου και το οδηγεί σε κοινωνική ένταξη αλλά και ατομική διάκριση. Ο μαθητής, μέσα από τη μεγάλη ευχαρίστηση και ικανοποίηση που νιώθει, μαθαίνοντας να 'κοινωνεί' την τέχνη σε όλες της τις μορφές – είτε ως δική του έκφραση, είτε ως επαφή με έργα μεγάλων καλλιτεχνών όλων των εποχών, γίνεται πιο αποδοτικός και αποτελεσματικός σε όλους τους τομείς. Άρα, γίνεται άτομο επιτυχημένο και ζει καλύτερα.

Τελικά, γνωρίζω κάτι, σημαίνει το αγαπώ...Όλη αυτή η πορεία, ήταν μια πορεία αγάπης, από εμάς προς τα παιδιά, από τα παιδιά προς τη χαρά και τη ζωή...